

KİVDF

Layihənin istiqaməti:
"İctimai və dövlət maraqları"

Hər sirrin mövcudluğu onun aşkarda olmasına bağlıdır. Bir sirr o zaman aşkara çıxar, yeni o zaman onun mövcudiyəti sona çatır ki, o, elə sirr olsun. Zahirə sirr olanlar sirr deyil, zahirə aşkar olanlar sirdir. SIRRİN ÖMRÜ RİNDLİYİN ÖMRÜ QƏDƏRDİR. RİNDLİK İSƏ ALLAH SÜBHANU TƏALANIN "MAKİR" SİFƏTİ İLƏ DÜZ MÜTƏNASİB DİR. DÜNYANIN VƏ FƏLƏYİN QURĞUSUNA qarşı qurğu qurmağın ən gözəl yolu, elə bu qurğunun içində olmaq, bu tələyə asanlıqla düşməkdir. Lakin, bu qurğu, bu tələ bir aşiqin, bir rindin sonu deyil, onun başlanğıcıdır.

Zahirən nə dünyadan, nə fələkdən qurtulmaq mümkündür. Ən azından ona görə ki, dünya bədəndir, fələk tale. Nə bədənsiz, nə də tələsiz mövcud olmaq olar. Fəqət, onların hər ikisi zahirdir. Batin isə zahirin örtüsü altındadır. Rindlik bu örtünü qaldırmadan onun altında yaşamaqdır. Yeni bir növ Həzrət Əli demişkən, xalq ilə olub, xalqdan olmamaqdır. Diqqət edin, xalq da zahirdir, yeni yaranmışdır. Bütün yaranmışlar Allahın "Zahir" sifətidir. Zahir batinin qabığıdır. Allah yaratdığı zaman əslində görünməmişdir, tam əksinə, gizlənməmişdir. Əksiklərin vəhdətinə uyaraq, əlavə edək ki, əslində görünmüşdür, ancaq gizliliyin altında görünmüşdür. O, əməlləri xəlf etmədən öncə onu axtarırdılar. Heç bir axtaran tapa bilməz, yalnız aşıqlardan başqa. Onu axtaranlar isə məhz aşıqlar idi. Az qala tapacaqdılar. Hətta harda gizləndiyini də bildilər. Çünki kainatda Ondan başqa kimsə yox idi. Həmin aşıqlar da yox idilər, heç bu gün də yoxdurlar. Necə ki, eşqin qanununa əsasən, yox olan aşiq, var olan məşuqdur. Bu qanun heç bir zaman dəyişməyib və dəyişməyəcək. Məsələn, qiyamət günü haqqında verilən səmavi xəbərlərə görə, həmin gün hər şey öləcək, bir tək Allahdan başqa. Bu, zahirə belədir. Zahir əhli bilmir ki, ölməyəcək olanlar çoxdur. Onlar isə aşıqlardır. Niyə? Çünki varlıqlar öləcək. Aşıqlar var deyil ki... Onların varlığı yoxluqdan ibarətdir. Yox olanın nəyi ölsün? Yunus Dədə elə bunu deyirdi:

Yunus öldü deyü səla verməyin,
Ölən bədən imiş, aşıqlar ölməz.

Ölən bir şey eynilə yaranan bir şey kimi zamana və məkana malikdir. Eşqin isə nə zamanı nə də məkanı mövcuddur.

Beli, dastanımız belə davam edir ki, kainatda Ondan başqa kimsə yox idi. Lakin bu yoxluq zahiri idi. Yeni gözlə görünən bir yoxluq idi. Çünki hər kəs yox olanı axtarar, var olanı heç kim axtarmaz. Aşıqlar da Onun zahiri yoxluğunu firsət bilib, axtarışına çıxdılar. Lakin aşiqin böyük talehsizliyi elə ondan ibarətdir ki, vüsal eşqin qatılıdır. Allah isə ən böyük məşuq olduğu üçün aşıqların ölməsini istəməz. Kim sevilməkdən yorular? Elə buna görə də, O, özünə Yaradan, yeni "Xaliq" sifətini götürdü. Həmin ana qəder onun heç bir sifəti yox idi. Çünki sifətlər varlıqdır. Eyni zamanda da aldadcıdır. Sifətə talib olan ismə, yeni özə meyl etməz. Beləliklə də, zahir olan, əslində batinə dönmür, ki, bundan zahir əhlinin xəbəri olmaz. Batin əhli üçün isə nə sifət var, nə varlıq. Onlar hələ də axtarırlar. Bayzəd Bistami həzrətlərindən soruşdular: Ustad, deyirlər bir zaman Allah var idi, başqa heç nə yox idi, düzdür? Cavab verdi ki, niyə bir zaman? Elə indi də Allah var,

başqa heç kim və heç nə yoxdur. Bu, elə bir həqiqətdir ki, onun dərk olunan tərəfi mövcud deyil. Çünki idrak da zahirdir. Dərk də yaranmışlarla eyni tarixi paylaşır. Dərk etmək sifətlərin məhsuludur. Eşqin niyə idrakı olmaz? Çünki, eşq sifətlərlə deyil, özlə paraleldir. Öz isə xilqətdən öncədir. Xilqət bu mənada pərdədir. Yaranış aktı baş tutduqdan sonra aşıqların əsl hicranı başladı. O günə qədər ayrılıq ancaq yoxluqdan ibarət idi ki, yoxluq çılpaqdır və əvvəl-axır üzə çıxacaq. Yaranış Haqqa əlbisə biçdi. Sifətlər Onu bürüdü. Həqiqət zahirdən ibarət olan bir libas geyindi. Yeni həqiqət olmaqdan çıxdı. O günə qədər eşqdə batin anlayışı yox idi. Aşıqlar batinə deyildilər. Həqiqət batinə çəkilən andan etibarən, eşq də rindliyə məzhər oldu. Beləliklə də sirlər yaranmağa başladı.

Sirr nə zaman yaranır? Əlbəttə, gizlənməli olduğu zaman. Kimdən? Əlbəttə, naməhrəmdən. Deməli, varlıq yaranmazdan öncə kainatda naməhrəm yox idi. Və deməli, sirr deyilən bir şey də yox idi. Xilqət sirrin başlanğıcıdır. Məhrəmlər aşıqlardır. Bu sözün tərkibində "hərəm", yeni yaxınlıq sözü var. Xilqətdən sonra aşıqlar özləri naməhrəm oldular. Ancaq zahirdə,

Batində isə onlar məhrəm idi. Fəqət, kəs-rət baş verdiyi zaman bu məhrəmlik uzaq və çətin bir yolun sonunda zəif bir işıq kimi görünməyə başladı. O işığa yetişmək üçün zahirdən qurtulmaq lazım idi. Lakin bu qurtuluş özü də zahirən mümkün deyil. Zahirdən qurtuluş ancaq və ancaq batinə mümkündür. Aşıqlarla məhrəmlərin fərqi ondan ibarətdir ki, eşqdən başqa hər şey yalnızca əlbisədən ibarətdir. Onların dünyası kimi axirətləri də zahirdir, yeni pərdədir, sifətdir. Cənnətə getməyi arzulayan min illərin təcrübəsi göstərir ki, Haqq Təalanı cənnətdə də görmək imkansızdır. Yeni cənnət də ayrılıq yuvasıdır. Zəfər əhli-zahir vəslə yetmək istəmir ki... Onların istədiyi yenə də qabıqdır, yenə də sifətdir, yenə də zahirdir. Onların dünyası ilə axirətinin fərqi oradakı və buradakı nemətlərin halal və əbədi olmasında və olmamağındadır. Nə fərq edər ki, istər halal və əbədi olsun, istərsə də haram və keçici... sonunda yenə hər şey zahirdir. Eşqin müqabilində dünyanın hara-

mı ilə axirətin halalı arasında elə bir fərq gözə dəymir. Yenə Yunus Baba yadıma düşdü:

**Cənnət, cənnət dedikləri
Bir kaç evlə, bir kaç huri,
İstəyəne ver onları,
Bana səni gerek, səni...**

Dünya da, axirət də hicran belasına mübtəladır. Bəlkə də aşıqlar bu dünyanı axirətdən daha çox sevirler. Çünki ən azından burada hicran müvəqqətidir. Axirətdəki ayrılıq isə əbədidir. Cənnətə düşən bir daha Onun üzünü görməyəcək. Elə bəlkə, cəhənnəm də aşıqların gözündə cənnətdən qiymətli. Ona görə ki, orada əzab var, hicranı hiss etmək, ayrılığı yaşamaq var. Cənnəti təsəvvür edərkən, insan özünü huri və hətta qılmansevərlə, halal içki, bağ-bağça, atlas balınc həsərətində olanlarla bir yerdə görür və darıxır. Niyə? Çünki, insanın mayasında eşq var. Sarı torpaqdan xəlf edilən Haqq əhli heç bir zaman cənnətə düşməyəcək. Onların yeri təkrar kuyi-nigardır!

Cənnət elə bir az da dünyaya bənəyir. Əgər belə olmasaydı, onun haqqında təsəvvürlər, ümumiyyətlə, mövcud olmazdı. Cənnət əslində nəfsini sonuna qədər, halal yolla təmin etmək istəyənlərin mənzilidir. Aşıqlar üçün isə dünya da, axirət də birdir. Çünki, hər ikisi zatı deyil, sifətləri təmsil edir.

Dünyaya insan gəldi. Diqqət edin, bu "gəldi" kəlməsi elə-belə deyilmədi. Yuxarıda dediyim sarı torpaqdan xəlf olunanlardır bu gələnlər. Çoxluğun bildiyi qara torpaq isə elə bu dünyadadır. Qara torpaqdan xəlf olunanlar heç yandan gəlmədilər. Onlar elə burada idilər. Beləliklə, aşıqlar gəlmələrdir. Yeni eşq əhli dünyalı deyil. Dünyalı olmayan dünyaya nabeləd olar. Üzünü bağlayar, özünü gizlədər ki, onu tanımasınlar. Çünki tanısalar, onun, özlərindən olmadığını biləcəklər. Dünya əhlinin xasiyyəti isə belədir ki, özündən olmayanı ya özündən edər, ya da öldürər. Bir müddət gizlənmək mümkün olsa da, qısa zamanda sonra bu cür gizlənmək mümkün olmur. Çünki bu gizlilik zahirdir. Hər kəs sənin gizləndiyini görür. Bəs nə etməli? Əlbəttə ki, bunun cavabı yuxarıda bəhs etdiyimiz rindlikdədir. Aşiq rind olmasa, öldürüləcək. Yaşaması üçün zahirdə əhli-dünyadan biri olmalıdır. Yeni xilqət kisvəsinə bürünməlidir. Əslində məxluq onu yenə tanıyacaq və yenə öldürəcək. Ancaq bu səfər bir az gec öldürəcək. Çünki gec tanıyacaq, əlində hələ bir bəhanəsi yoxdur.

Nəticədə bu dünya aşiqin zindanıdır. Bu zindandan qurtulmağın iki yolu var. Biri müvəqqəti, o biri əbədi qurtuluşdur. Müvəqqəti olan şey rindanəlikdir. Əbədi olan isə ölümdür. Mövla Əlinin dediyi "xalq ilə olub, xalqdan olmamaq" düsturu bir az sürər, ancaq tez bitər. Yeni rindanəliyin də ömrü azdır. Ən böyük rind Əlinin özü deyildimi? Nəticədə öldürülmədimi? Bu dünyadan daha nə qədər gizlənmək olar? Ancaq bu qısa zaman içərisində mücadilə etmək, üç-beş nəfər qərib aşıqları tapıb, onları yolçu etmək, dünyaya, fələyə və şeytana göz dağı vermək... vəssalam, bu qədər bəsit və sadədir dünyaya gəlişin formulu. Bu mənada gerçək inziva, yeni tərk-i-dünyalıq zahirdə olmaz, batinə olar. İnsanın gizləndiyi yeri nişan verərək, "baxın, mən tərk-i-dünyayam, toxunmayın mənə, qırx gün, qırx gecə zikrə və duaya oturacağam" deməsi eşq aləmində məqbul sayılmır. Əvvəla ona görə ki, dediyimiz kimi, bu, uzun sürməz, çün-

Fəxrəddin Salim

ki səni tapıb oradan çıxaracaqlar. Ya dostca, ya düşmənçə, fərq etməz, səni sevdiyindən ayracaq. İkincisi, bu nümayiş batin əhli olan rənələr heç sevmir. Ona görə ki, Seyid Yəhya Baküvi həzrətləri demişkən, Tərki-dünyalıqda məqsəd xalqın şərindən qurtulmaq deyil, xalqı öz şərindən qurtarmaqdır. Niyə belə deyir böyük arif? Çünki, zahiri inziva xalqdan qurtulmaq anlamına gəlir ki, bu da aşiqi məğrur və riyakar edər. Xalqın içində ikən inzivaya çəkilmək, bunu onlara bildirməmək, zahirdə onlarla olub, batinə Onunla olmaq, xalqı sevib, Xaliqə yetişməkdir əsil məsələ! Budur eşqin və rindanəliyin təməlinə duran gerçək tərk-i-dünyalıq. Yuxarıda da vurğuladığımız kimi, bədəne və tələyə sahib olan bir yaranış zahirən bu ikisindən qurtula bilməz. Ancaq batinən qurtula bilər. Zəfər, qurtuluş zahiri bir şey deyil. Elə bildiyimiz həyat hadisələrində də belədir. Zahirini, görün-tüsünü müstəqil edənler içdə, batinə yənə də məhkumdurlar. Çünki, onların bətni azad deyil. Ümumiyyətlə, zahirlə batinin münasibəti xilqətdən bu tərəfə hər yerdə, hər şeydə mövcuddur. Aşıqlar eşqin yaratdığı həmin o unudulmaz xatirəni bir də gerçək etmək üçün bu dünya həyatına məcburən davam edir, ölmədən ölür, daha çox aşiqə yetişir və bir az da olsun, həmin o anı yaşamaq üçün bir ömrü xərcləməyə hazır olurlar. Həmin o dəm elə bir dəmdir ki, onun əvvəlinə "əlif" artırıldı və "Adəm" oldu. Həmin o "əlif" elə xilqət deməkdir. Dəmin Adəmə döndüyü vaxtdan etibarən sirlər yaranmağa başladı. O dəmi yaşayanlar o Adəmi də xatırlayırlar, dəmdən Adəmə gedən yolu niyə, nə üçün olduğunu bilir və bu sirri gizli tutmaq üçün əbədi inzivaya çəkilirlər.

**Xoş ol zaman ki, yar mənə həməzəban idi,
Bəzmim cəmali-yar ilə rəşqi-cinan idi,
Sultan idim ki, hər yana hökmüm rəvan idi,
Dövlət qulam idi mənə, bəxtim cəvan idi,
Bu həzinəyi-vəslə arami-can idi,
Dəmlər o dəmlər idi, zaman ol zaman idi.**

**O gül mənə həmədəm idi hər bahardə,
Gahi cəmənədə, gahi dami-laləzardə,
Bülbül kimi işim yox idi ahu zardə,
Seyyid ki, məskən etmiş idi kuyi-yardə,**

**Ezaz ilə bir Adəmi-cənnətməkan idi,
Dəmlər o dəmlər idi, zaman ol zaman idi!**

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyəsi əsasında hazırlanıb.